

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583>

УДК 346.9

Вербіцька М. В.

*к.ю.н., доц., доцентка кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права,
Західноукраїнський національний університет*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СУДОВОГО ЗАХИСУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Внаслідок інтервенції військ російської федерації в Україну, відповідно до Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» був уведений воєнний стан. Указом Президента України від 14.03.2022 №133/2022 строк дії воєнного стану в Україні з 05 години 30 хвилин 26 березня 2022 року продовжено строком на 30 діб.

Формально введення воєнного стану не впливає на процес здійснення судочинства. Зокрема, відповідно до ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняється. Водночас на практиці забезпечити безперебійну роботу судів в період війни вкрай важко.

Відтак, суди зіткнулися з новими викликами відправлення правосуддя за умов закриття доступу до низки реєстрів, серед яких Єдиний державний реєстр судових рішень, Єдиний державний реєстр підприємств, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, офіційного сайту «Судова влада», який давав можливість учасникам процесу бути в курсі руху справ у судах тощо.

На даний час у Національній асоціації адвокатів України також обговорюється питання про закриття доступу і до Реєстру адвокатів України.

Вищезазначене дещо утруднює забезпечення основоположної засади судочинства – доступності до правосуддя, яка є невід'ємною складовою верховенства права.

У той же час презюмується, що суди здійснюють правосуддя в безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю учасників справи. Рекомендовано про дату та час судових засідань дізнаватись

в оперативному порядку за телефонами суду чи з використанням інших засобів зв'язку.

Виходом з такої ситуації є Електронний суд. Зокрема, представники суб'єктів господарювання – учасників господарського процесу, які зареєстровані належним чином на порталі «Електронний суд» та мають свої електронні кабінети, можуть звертатися до господарських судів із заявами про надання їм доступу до матеріалів справи через «Електронний суд».

З іншого боку, секретарі судових засідань мають йти на зустріч учасникам процесу та за їхньою заявою надсилати, наприклад, судові рішення на електронні адреси, вказані у реквізитах у заявах по суті справи. Для забезпечення належного електронного листування учасникам процесу слід усі заяви та клопотання підписувати електронним цифровим підписом, аби вони мали юридичну силу.

Варто наголосити, що у такий час секретарі зв'язуються зі сторонами і в телефонному режимі, повідомляючи їх про час і дату судових засідань.

Ще однією проблемою, яка виникла у зв'язку з війною в Україні, є неможливість учасників господарського процесу брати участь у судових засіданнях.

З одного боку, вони можуть клопотати про розгляд справи за їх відсутності. З іншого боку, не завжди поштова кореспонденція від суду чи учасників процесу доходить до адресатів з об'єктивних причин, зокрема, таких як безпосередні бойові дії у тій частині України, де зареєстрована, наприклад, юридична особа.

У даний час суди не зобов'язані суворо дотримуватися процесуальних строків, передбачених ГПК України, для розгляду справ. Адже відповідно до Рекомендацій Ради суддів України щодо роботи судів в умовах воєнного стану від 02.03.2022 року процесуальні строки по можливості продовжуються щонайменше до закінчення воєнного стану [1].

З іншого боку, господарські суди з врахуванням особливостей розгляду господарських спорів, можуть розглядати справи і за відсутності сторін, навіть якщо від них надійшли заяви про відкладення розгляду справи, якщо в матеріалах справи наявні усі заяви по суті справи.

Вважаю, суддям нема необхідності йти на зустріч учасникам господарського процесу, які, наприклад, не отримали поштове відправлення у відділенні Укрпошти, куди воно дійшло належним чином, а потім, покликаючись на воєнний стан в державі, просять відновлювати пропущені процесуальні строки. Це стосується тих випадків, коли учасник безперешкодно міг отримати поштове відправлення на території, де на даний час не відбуваються воєнні дії.

Слід зауважити, що дуже ефективним засобом залучення учасників процесу до судових засідань є система відеоконференц'язку EASYCON, яка дозволяє брати участь у судових засіданнях з будь-якого місця: з дому, з автомобіля, з офісу тощо.

Але варто наголосити, що, як правило, усі вищезазначені можливості може забезпечити стороні лише професійний адвокат, який «іде в ногу» з сучасними досягненнями суспільства.

У той же час, звертаю увагу, що і юристам-практикам сьогодні складно ефективно здійснювати захист прав суб'єктів господарювання з огляду на всі обмеження, про які йшлося вище. Зокрема, загальновідомо, що правові позиції Верховного Суду мають визначальне значення для розгляду спору, однак ознайомитися з ними, відслідкувати останні, вкрай важко з огляду на закриті реєстри.

Проте юридична спільнота взяла на озброєння професійні групи у соціальних мережах, додатках-месенджерах, де обговорюються останні правові позиції Верховного Суду, діляться з досвідом вирішення труднощів, пов'язаних з обмеженням відкритості та гласності судового процесу, тощо.

Резюмуючи, хочу відзначити, що діджиталізація, яка останнім часом інтенсивно впроваджувалася в усі сфери суспільного життя в Україні, сьогодні дає можливість функціонувати системі правосуддя України належним чином. Звісно, у даному дослідженні не зачіпалися складні питання роботи судів у містах, де безпосередньо йдуть бої. З цього приводу Верховною Радою України, Радою суддів України вжиті необхідні кроки для вирішення даного питання. Зокрема, Парламент ухвалив закон, яким тимчасово дозволяється за розпорядженням голови Верховного Суду передавати підсудність з суду, в якому припинено здійснення процесуальних функцій, до іншого визначеного суду.

Таким чином, судді, відправляючи правосуддя у час війни, балансують між забезпеченням усіх засад господарського судочинства, закріплених у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», ГПК України, та тими правилами, які нам диктує війна.

На моє глибоке переконання, якісна праця кожного громадянина України, у т.ч. правника, віра в світле майбутнє та відлагоджені дії усього Українського народу на захист нашої державності та незалежності неодмінно приведуть нас до перемоги і благополуччя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рекомендації Ради суддів України щодо роботи судів в умовах воєнного стану від 02.03.2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209874_robota-sudv-ukrani-v-umovakh-vonnogo-stanu (дата звернення: 07.04.2022).